

N.F.S. Grundtvig “Om Nordens videnskabelige Forening”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.5, oktober 2014

Ændret i version 1.16, november 2020

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Ændret i version 1.16, november 2020

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1839 (SJ: 617)

B *Anden udgave*, 1872 (SJ: 1469)

Andre udgaver

VU *Værker i Udvalg* 4

Gskv *Grundtvigs skoleverden* 2

Teksten er etableret af Henrik Yde

Punktkommentarer, indledning og tekstredigering er skrevet af Henrik Yde, redigeret af Klaus Nielsen og Kim Steen Ravn

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.theol. K.E. Bugge

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

|A:11 |VU:353 |Gskv:126

Om Nordens videnskabelige Forening.

Nordens eller rettere: de *tre* Nordiske Rigers Forening har siden Dronning *Margrethes* Dage været en Yndlings-Tanke baade hos Grand-Folkene og deres Fyrster; det seer Man ikke blot paa de “tre Kroner,” baade *Danmarks* og *Sverrigs* Konger endnu føre i deres Skjold og Vaaben, men især paa de mange og blodige Krige, der giennem tre, fire Aarhundreder plagede Norden, uden nogen anden virkelig Grund end *Forenings-Lysten*, der i Danmark og Sverrig sad omtrent lige fast. Nu at udlede denne Forenings-Lyst blot af *Herskesyge*, er vist nok det nemmeste, men meget ufornuftigt, ikke fordi der jo var Herskesyge med i Spillet, men fordi hverken lærer

Erfaring, at *Dansken* og *Svensken* er af Naturen mere herskesyg end *Normanden*, ikke heller lod det sig deraf forklare, hvi der giennem disse Aarhundreder havde været langt mindre indbyrdes Krig i *Tydskland*, hvor dog Herske-Sygen åabenbar var langt større, og hvor, siden Reformationen, Religions-Stridighederne, som slet ikke fandt Sted i Norden, var immer et antageligt Paaskud og gav ofte stærk Anledning til at fare i Harnisk. Vi slutte derfor med Rette, at den **JA:12**Nordiske Forenings-Lyst ligger meget dybere end Herskesygen, og dybere end Forenings-Lysten enten i *England*, *Frankrig* eller *Tydskland*, og at dens Planer kun strandede, fordi de vare daarlig baade anlagte og styrede, saa, naar vi først veed, hvad vi egenlig vil, tør vi haabe, Foreningen skal lykkes meget bedre end i Noget af hine Lande, hvor Indbyggerne ere af langt mere forskiellig og stridig Herkomst end i Norden. Ligesom nemlig den Talemaade, "at slaae sig sammen", har i Norden en ganske egen venlig Betydning, saaledes maae vi ogsaa antage, at vort lange Slagsmaal har havt en langt ædlere og venligere Grund, end at plage og underkue hinanden, og betragte **ForVU:354**enings-Krigene som en *Nordisk Kredsgang* mellem to giæve **IGskv:127**Kæmper, som ved at høre hinandens Rygte og see hinandens Skikkelse fælde Lyst til at indgaae Fostbroderskab, men vilde dog, fordi "Skinnet bedrager", og "Rygtet lyver", først ret prøve Styrke og forsvarlig blande Blod. Saaledes maa vi betragte Sagen, fordi den kun derved bliver os forklarlig, uden at vi derfor paa nogen Maade paastaae, det var vore Fædres Synsmaade, da det tvertimod er soleklart, at, saa de nogensinde Striden fra en højere Synspunkt, glemde de det dog snart i Kampens Hede, og syndes tilsidst kun i Fortvivlelse at ville udtømme deres Kræfter og derved berede sig en stille Indlemmelse i det Russiske Verdens-Rige. Da nemlig især Krigene i *Christian* den *Femtes* Dage, ved de Danskes Seier i Kiøge-Bugt og Nederlag i Skaane, havde viist *Ligevægten*, og *Rusland* i Slutningen af det syttende Aarhundrede brød igiennem til *Östersöen*, da burde åabenbar *Danmark* og *Sverrig* paa Timen seet, baade at nu var Styrken noksom prøvet og et ubrødeligt **ForJA:13**bund fælles Bedste; og det syndes virkelig, som *Christian* den *Femte* og *Carl* den *Ellevte* ved Svogerskab vilde forberede det; men vi veed, der blev Intet af, og nu kan vi see, det maa have været *Norge*, der stod iveien. Det er nemlig først, siden *Norge* blev selvstændig, og indtog sin gamle Plads imellem os, vi har begyndt at forstaae vort eget Hjerte og vor Histories Gang, kan altsaa først nu begynde planmæssig at arbeide paa en Forening, som den sömmer sig Nordiske Frænder af Kæmpeæt, en Forening, der er til Ingens Skam eller Skade, men til fælles Ære og fælles Bedste, en Forening, der, saavidt det staaer i Menneskers Magt, paa een Gang sikkrer Nordens "Fred og Frihed", og sætter alle nyttige og velgiørende Kræfter i Bevægelse til en venlig Vædekamp om Æres-Redningen, Forskiönnelsen og

Beskrivelsen af *Asgaard* og det grønne *Gudhjem*, hvortil vi alle have Odels-Ret , og hvorom det er latterligt at kives, da de ligesom Retten giver os Alle Nok .

Dog, hermed, mener sagtens Læseren, er Intet sagt, og, skiöndt jeg tager mig den Frihed at være af anden Mening, maa jeg dog indsee, det var mig selv, der tabde mest ved at ville af|Gskv:128spise Læseren med, hvad han kalder ingen Ting, og jeg maa derfor stræbe, saa tydelig jeg kan, at udvikle, hvad *Slags Forening* jeg tænker paa og vilde, om jeg kunde, overtale baade Store og Smaa i Norden til at önske og fremme. Altsaa, det er ingen *kirkelig*, og ingen *borgerlig*, men en ægte *videnskabelig* Forening, jeg vil foreslaae, kun at jeg maa bede Læseren ei at tænke, han derfor strax veed Alt, hvad jeg mener dermed, og, for |VU:355en Sikkerheds Skyld vil jeg foreløbig bemærke, at *ægte* Videnskabelighed |A:14er mig langt meer end “ Sort paa Hvidt,” er et “Oplysnings-Værk,” der ikke blot “staaer paa Papiret,” men virker lyslevende paa vor Betragtning og Behandling af alle menneskelige Forhold, saa hvem der er videnskabelig forenede, stræbe med forenede Kræfter at forsvare Livet og Friheden, at benytte dem til fælles Bedste og at vinde den rolige Klarhed, som er Livets Krone. Nærmere skal vi tales ved herom, naar jeg faaer sagt, hvorfor det hverken er en kirkelig eller en borgerlig , men kun en videnskabelig Forening, jeg önsker og foreslaaer.

Hvad den *kirkelige* Forening angaaer, kunde jeg maaskee spare min Uleilighed, da kun Faa nuomstunder bryde sig stort om *Kirken*, men det turde maaskee snart blive anderledes, og ved en overfladelig Betragtning kunde Man let synes, baade at Sammensmeltningen af vore tre *lutherske Statskirker* var meget giörlig, og at den, som en *aandelig Forening*, förde ad en baade kortere og sikkrere Vei til den Fred, det Forbund og den Sammenvirkning, jeg önsker videnskabelig tilveiebragt. Desuagtet har Verdens-Historien lagt klart for Dagen, at ikke blot den store kirkelige Forenings-Plan i Middelalderen, men ogsaa de Smaa i Nyaarstiden , var idel Luftkasteller, og Bestræbelsen for virkelig at udföre saadanne Planer en *Samvittigheds-Tvang*, ligesaa skadelig for Rigernes Velfærd, som trykkende for Folkene og vanærende for den *fribaarne Tro*, hvortil Staterne bekiendte sig. Det Allerførste, en sand Oplysning om Menneske-Livets Vilkaar maa lære os, er da ogsaa, at *Troen*, der baade opstaaer og forsvinder uvilkaarlig, og er desaaarsag den Troende selv ubegribelig, den lader sig umulig beherske ved Love og |Gskv:129Anordninger, |A:15medens en *Kirke uden Tro* er et Ord uden Indhold, eller i det Höieste et tvunget Skuespil, det kostbareste under Solen, da det opføres baade paa den *hjertelige Friheds* Bekostning, som er Aandens Element, og paa den *menneskelige Ærligheds*, som er det Borgerlige Selskabs Grundpille. For denne Oplysning kan heller ingen Folkefærd af

Naturen have aabnere Öine end vi Nordboer, hos hvem Gudsfor nægtelse eller dyrisk Ligegyldighed for Evigheden var selv i Hedenold kun *Trolde-Mærke*, men hos hvem ogsaa baade Ærligheden og Kæmpemodet fra Arildstid var saa indfødte, at selv vore hedenske Fædre hverken vilde fornægte den Gud, de troede paa, eller, efter Andres Tykke, opgive den Vei til Udödelighed, de ansaae for den Bedste. Saasnart vi derfor vaagne i *Nordens Aand*, vil vi lettelig indsee, at Feilen ved vore *Statskirker* ingenlunde er deres Indskrænkning men |VU:356| deres Udstrækning, eller deres ligesaa forgiæves som fortrædelige Tragten efter at forene det Uforenelige og underkue det Fribaarne; og *en sand Religions-Frihed*, det er: Frihed saavel til at have hvad *Religion* Man vil, som til slet *ingen* at have, vil være denne Indsigts velsignede Frugt. Hvorledes *Statskirkerne* alligevel til Gavn kan beholdes, naar Man, som den *Danske* Regiering, lader *Præsterne* præke, som de vil, men lader ogsaa, hvad endnu fattes, *Folket vrage* og *vælge* mellem *Præsterne*, det har jeg oftere udviklet, men *Hovedsagen* er, at *Religionen*, som er hvert Menneskes egen Sag, paa *een eller anden* Maade, bliver virkelig fri, thi uden det vil der hverken blive nogen Religion i Landene, der er værd at nævne, uden den, der forfølges, ikke heller vil nogen Bestræbelse for Folkeliv, for borgerlig Virksomhed og sand |A:16| Videnskabelighed lykkes og trives, men det borgerlige Selskab vil have alle de *kraftige* Naturer *imod* sig, deels som Tyranner i deres Kreds, og deels som Kæmper for deres Samvittigheds-Frihed.

Maa nu alle ærlige og oplyste Folk frabede sig enhver *kirkelig* Forening med Andre end dem, de ved fælles Tro og Haab føle sig selv kirkelig forenede med, da komme vi til Nordens *borgerlige* Forening, og, skiöndt jeg selv engang har anseet den |Gskv:130| for önskelig, indseer jeg dog nu, den vilde være Folkenes Dödsdom.

Lod nemlig de tre Nordiske Riger sig ei engang forene i det *Femtende* og *Sextende* Aarhundrede, da Folkelivet havde tabt næsten al sin Kraft og Bevidsthed, da de gamle Herrestammer var uddöde i alle Rigerne, og da man ingensteds enedes saa godt om Afkastelsen af Paveaaget og om Modersmaalets Opvækkelse, som var den Tids eneste folkelige Livsyttning; da var det topmaalt Daarskab at vente en Forening i det *Nittende* Aarhundrede, da alle de Folk, der i det Femtende og Sextende Aarhundrede tabde deres Selvstændighed, savne og söge den paany. Behöves der imidlertid et yderligere Vidnesbyrd om de *Nordiske Rigers* Afsky for en *borgerlig* Forening, da har dette Aarhundrede givet et saare höiröstat i *Norges* Skilsmisse fra *Danmark* og Forbindelse med *Sverrig*. Ingen borgerlig Forening mellem to Riger gik nemlig stillere af, syndes mere frivillig, fuldstændig og velgiörende, end Foreningen mellem *Danmark og Norge*, som blev firehundrede Aar gammel, og beseigledes ved en saa venlig Blodblending i det Store,

at Slægtregistrene forvirre sig; men dog er det soleklart, at om end ikke det *Vergelandske* Register paa “Danmarks *politiske* Forbrydelser mod Norge” ei [JA:17](#) [|VU:357](#) kan giælde for en “*Folkestemme*,” er jo dog efter denne Skilsmissen fra Danmark Norges Lykke, altsaa Befrielse fra en stor eller lille Ulykke. Og at nu Norges Forbindelse med *Sverrig*, om den end havde været ligesaa frivillig, som den aabenbar var nödtvungen, ei engang har Skin af en *borgerlig Forening*, er saa iöinefaldende, at Man fristes til at smile ved Nordmændenes Ængstelighed for, den skal udarte dertil; men nödes til, deri at see det gyldigste Beviis paa, hvor modbydelig den blotte Tanke om en borgerlig Forening (Amalgamation) af Grandfolkene i det Mindste er Eet af dem, saa et virkeligt Forsög paa nu at tilveiebringe den, vilde blive Lösenet til et nyt Uveir i Norden , sörgeligere end Noget af alle de Overstaaede. *Danmark* og *Sverrig* synes vist nok for Öieblikket langt fra at dele denne stærke Modbydelighed, men hvor [|Gskv:131](#) umuelig den borgerlige Forening netop er mellem disse to *Medbeilere* fra Arildstid, trænger ei til Beviis, saa det venlige Forlig, hvortil de aabenbar findes stemte, vilde være brudt i samme Öieblik, der gjordes Mine til Forening.

Et fast og venligt *Forbund til fælles Forsvar* og til almindeligt Bedste lader sig derimod ikke blot tænke i *Norden*, men er baade saa naturligt og nödvendigt, at vi bör betragte det som allerede iværk, og inderlig önske det sluttet heller i Dag end i Morgen, og helst med uindskrænket Tillid, og paa saa venlige Betingelser, at Forbundet skiænkede os alle en borgerlig Forenings Fordele, uden at medføre dens Ubehageligheder, eller udsætte os for dens uberegnelige Fölger. Det er jo saaledes aabenbar ikke blot et Forbund til fælles Forsvar mod ethvert Angreb, der kan finde Sted mellem selvstændige Riger, men et frit Samkvem med [|A:18](#) Handel og Vandel, der for alle *Næringsveie* er det Samme som borgerlig Forening, og jeg seer i det Mindste ingen Grund, hvi Rigerne ei kunde enes om at sammensætte et Krigsraad, der bestyrede det hele Forsvars-Væsen baade til Lands og Vands, som da, med langt mindre Bekostning, vist nok kunde sættes paa en langt fastere Fod.

Dog, *hvorvidt* det borgerlige Fællesskab, Rigernes Selvstændighed uskadt, kan gaae, vil den reen *videnskabelige Forening*, naar den kommer istand, langt bedre oplyse, end det nu er mueligt, saa Hovedsagen er et fast *Forbund til* giensidigt *Forsvar* mod alle Angreb paa Rigernes Fred, et Forbund, som, for en Sikkerheds Skyld, burde ledsages af en fælles Overenskomst med *England* om *Östersöens Frihed*; thi naar kun derved al Fiendtlighed mellem Rigerne banlystes, da var Veien banet til [|VU:358](#) den videnskabelige Forening, som er fælles Tarv og Trang, og vilde i alle Henseender blive rig paa velsignede Frugter.

Men hvad mener jeg da med en *videnskabelig Forening*?

Naturligviis *ikke Indførelsen* af et fælles *enevældigt Skriftsprog*;

thi see vi, hvor fast selv det lille, fattige *Island* har holdt paa Sit, da maa vi vel opgive al Tanke om, at enten *Danmark* eller *Sverrig* skulde slippe deres, og finde det langt rimeligere, |Gskv:132at ogsaa *Norge* for Alvor vil prøve paa at danne sig Et efter sit eiendommelige Tungeslag . Langt fra imidlertid at ansee *denne Egenkiærlighed* for et Onde, Man skulde sørge over, tager jeg ikke i Betænkning at kalde den en *Folke-Dyd*; thi hvor slemt det end er, naar Menneskens Börn slet Intet elske, uden hvad de kan tage |A:19og føle paa, er deres *eget*, saa er det dog meget slemmere, naar de ikke engang elske det, thi da elske de i Grunden slet Intet og besmykke kun daarlig deres Følesløshed med svulstige Talemaader om *almindelig* Menneske-Kiærlighed, *upartisk* Verdensborgerskab og deslige. Enhver er nemlig sig selv nærmest , og derfor er Kiærlighed altid en Hjemføding (charity begins at home), saa just fordi Nordboen elsker sit Modersmaal i strængeste Forstand, kan og vil han elske og skatte ethvert menneskeligt Tungemaal i samme Grad, som det er beslægtet med hans, og vil findes aaben for den Oplysning, at *Pennen* er *ingenlunde Mundens Mester, men* dens hjemfødte *Træl*, en Oplysning, der er det første Skridt til *levende* Videnskabelighed. Kun fordi *Tydskere* og *Franskmænd* intet Begreb have herom, agte de det for en stor Vinding, hver at have indskrænket 30 Millioner Mennesker til *eet Skrift-Sprog*, uden naturligviis at have kunnet omskabe *Tungerne* end sige *Hjerterne* derefter, saa *Læsning* er i det Hele for *Almuen* blevet til en *Plage*, og Svælget mellem dem og deres Lærere og Ledere er blevet saa stort, at al levende Vexel-Virkning blev hardtad umuelig. Under det *Classiske* eller rettere *Romerske Aag*, og Overtroen paa Penneströg og Grammatik , som bærer og opholder Aaget, har ogsaa vi faaet vort Læs af denne *Tydske* Ulykke; men Vedligeholdelsen af *tre Skriftsprog* i det forholdsviis saa folkefattige *Norden*, er dog en uberegnelig Fordeel, som vi vel maae ønske langt bedre end hidindtil paaskiönnet og benyttet, men just derfor aldrig kan ønske overseet eller bortkastet. Man skulde dog blot betænke, at naar et *Skriftsprog* aflægges, da ophører med det Samme, som hos *Plattydskerne*, al *offenlig* |A:20Tale og Underviisning i den tilsvarende Stammes egenlige Modersmaal og Hjertesprog, som derved, saa at sige, kastes paa Möd|Gskv:133din|VU:359gen, medens selv det aandigste og hjerteligste Ord paa *Skolesproget* bliver for "*Kvinder og Börn*," og derved baade for Stammens Aand og Hjerte, dödt og magtesløst.

Men naar jeg ikke mener dette ved en videnskabelig Forening, hvad mener jeg da Andet, end at Nordiske Forfattere (saaledes som vi haabe at see i dette Tidskrift) enes om at lade deres Navne og Tanker staae venlig ved Siden ad hinanden; at Man i Læseverdenen værner sig lidt bedre til at forstaae hinandens Skriftsprog, og at endelig Universiteterne ordenlig sende hinanden

deres *Programmer, Disputatser* og deslige, hvad dog formodenlig hverken i borgerlig eller videnskabelig Henseende vil bære meget kiendelige end sige velsignede Frugter?

Ja, meende jeg ikke Andet, da havde jeg vist nok gjort bedre i, at lade Pennen hvile, til jeg fik Noget at skrive om, der i det Mindste var Blækket og Papiret værdt, hvad vore Universiteters lærde Værker sjelden ere; thi vel skal enhver venlig Sammenvirkning af Nordiske Videnskabsmænd være os inderlig kjær, men dersom Forbindelsen med Pennen ei pegede paa noget langt mere end den selv er, vilde den dog være lige saa ubetydelig, som det er, hvad den, efter Erfaringens Vidnesbyrd, kan virke. Kun da som et *Tegn* paa, at Forenings-Tiden er kommet, saa vi paa begge Sider føle Trangen og forudsee Nyttens af en levende Vexel-Virkning, betragter jeg en literær Foreningspunkt med glade Forhaabninger, og finder deri en Spore til frit at yttre mine Tanker om en *virkelig* og *lyselvende* For*A:21*ening, hvor urimelig en Saadan end for Öieblikket maatte synes, ja, hvor mange baade borgerlige og videnskabelige Fordomme der end maa aflægges, för den bliver muelig.

Mit Forslag, mit inderlige Önske og mit levende Haab, er nemlig i denne Henseende intet Mindre end et stort "*Nordisk Universitet*" istedenfor de fire *Latinske*, vi nu er hjemstögte med, og jeg kan godt forstaae, at et Saadant maa synes alle de Læsere et urimeligt Luftkastel, som enten ikke kiende, eller dog ikke dele min Anskuelse af *Skolen* i det Hele og *Latinen* i Sær *Gskv:134*deleshed; men ligesaa lidt som Læserens Bifald kunde giöre mit Forslag bedre, ligesaa lidt kan hans Modsigelse giöre det slettere, end det i sig selv er, og vil han skiænke mig et Öiebliks Opmærksomhed, skal jeg stræbe at vise ham, Forslaget er i det Mindste langt fra at være saa fantastisk som det vistnok ved förste Öiekast maa synes Mange.

Först maa jeg da erindre, at, efter min Forstand, er en *videnskabelig Höiskole*, selv den Allerbedste, ligesaa lidt skikket til at være en Plante *VU:360*skole for *Præster, Lovkyndige* og andre praktiske *Embedsmænd*, som til at meddele den fædrelandske Dannelse, der skulde være ethvert Folk egen, og, saavidt muelig, fælles for Alle, baade Lærde og Læge. Ligesom jeg derfor har stræbt at lægge *Nordboerne* paa Hjerte, hvor höilig de, hver i sit Rige, trænge til en "*Folkelig Höiskole*," hvor Alt paa *Modersmaalet* dreier sig om *Fædrenelandet*, dets naturlige og borgerlige Forfatning, dets folkehistoriske Minder og Sange, dets Tarv og Udsigter, med Alt hvad der kan giöre forstandige og veltænkende Mænd dygtige til at hæve og understötte den lovlige *A:22 Folke-Stemme*, der nu i alle Rigerne er Regieringens *Landraad*; saaledes lagde jeg ogsaa gierne, om jeg kunde, *Regieringerne* paa Hjerte, at, selv naar *Drenge-Videnskabeligheden* og den *Romerske Afretning*

ophører, vilde de dog kun finde sig maadelig tjent med praktiske Embedsmænd, opdragne om ikke just til lærde Folk, saa dog til at fuske paa boglig Konst, sætte Mag over Virksomhed, öve *Critik* paa Alt og følge deres eget Hoved. Mit Forslag om *eet Nordisk Universitet* til Aflösning af de *fire Latinske*, kan derfor blot kræve Opmærksomhed i det Tilfælde, at de *Nordiske Riger* fik deres *Folkelige Höiskoler*, og at Regieringerne selv fandt Universitets-Dannelsen deels upassende, og deels utilstrækkelig for deres praktiske Embedsmænd, saa de dertil foretrak egne *Plantesteder* (Seminarier) og den *Folkelige Höiskole*. Og naar nu det var skedt, saa det *Folkelige* og *Borgerlige* var skedt Ret, og Spörgsmaalet altsaa blot gjaldt den bedste Maade at fremme sand og gavnlig *Videnskabelighed* paa i Norden, da tör jeg mene, mit Forslag om et fælles *Nordisk Gskv:135 Universitet* ei længer vilde ansees for et Luftkastel, men findes værdt at höre og overveie.

Var nemlig Videnskabelighed blot et Læs Kundskaber og en sammenhængende Lærebygning (et System) fra *Grækenland* og *Rom*, der skulde eensdan forplantes fra Slægt til Slægt, og lod sig allerbedst forplante ved Pennen, da seer Man let, alle Universiteter alt i lang Tid havde været overflödige; thi de Læs Kundskaber og den Romerske Tankegang om allehaande Ting i Himmelen og paa Jorden, er nu saa forturskede i Böger paa mange levende Sprog, at hvem der har Lyst til dem, kan faae dem for godt Kiøb, uden at dertil *JA:23* behöves enten lærde Skoler eller Universiteter; og *den Videnskabelighed*, som blot bestaaer i at have *tygget* den *Latinske Grammatik*, gjort *Stil* derefter, og derpaa igien vridt Mund efter Stilen, den er jo saa latterlig og aabenbar unyttig, at, gav Man ikke *visse Levebröd* for den, vilde vist ikke et eneste *VU:361* Menneske finde den værdt at eie, end sige med Slid og Slæb at erhverve sig. Da nu dog begge disse Ting tilsammentagne, i vor lange Latinskole-Tid, er kommet til at udgiöre det sædvanlige Begreb om Videnskabelighed, saa er det intet Under, at Mange studsende vil spørge, *hvad* Man skal med *Universiteter*, naar der er föiet Anstalt til folkelig Dannelse og til Embedsmænds hensigtsmæssige Forberedelse. Hvad Man imidlertid strax maa indrömme, saasart det nævnes, er, at *Mathematiken* og *Naturvidenskaberne* hverken kan udtömmes ved den folkelige eller Embedsmændenes Dannelse og at de dog, baade for deres mangfoldige praktiske Anvendelighed, og for den Indsigt i Naturens Hemmeligheder, de enten give eller dog spaae og love, fortjene alle *Hovedfolks* Opmærksomhed, altsaa ogsaa *Nordboens*, der dog vel ei lader sig sin Plads blandt *Hovedfolkene* aftrætte. Langt mindre indlysende vil det vist nok, ei blot i *Ægypten* og *Nordamerica*, men selv mangansteds i *Europa* findes, at de *Historiske Videnskaber*, som ogsaa er langt fra at kunne udtömmes i Folkets eller Embedsmændenes Dannelse, er endnu langt mere praktisk

anvendelige, og deels give, deels spaae og love en langt dybere Indsigt i Naturen og hele |Gskv:136 Menneske-Udviklingen; men i vort *Norden*, hvor *Historie* har fra Arildstid været mere Folkesag end noget andet Sted paa Jorden, vil dog vist ingen kritisk-historisk Hakke |A:24 mad have givet Afsmag for Andet end sig selv, have bragt den gamle Kiærlighed til at ruste, eller lukket Öret for den simple, klare Tale, at, da *Historien* omfatter *Menneske-Slægten*s mærkværdigste *Ord* og *Gierninger*, hvori Menneskenaturen aabenbarer sig, og hvortil alle videnskabelige Fremskridt höre, saa er *al* menneskelig *Vidskab* i Grunden *historisk*, og Kundskaben om det Forbigangne det eneste Middel til at forstaae det Nærværende og lægge fornuftige Planer for det Tilkommende. Er det os derfor om at giöre, at komme til Forstand paa os selv, baade som Medlemmer af den store Menneske-Slægt, og som egne Grene paa det store Stamtræ, da kan det ingenlunde fyldestgiöre os, at have sørget saa godt som mueligt for Folkets og det Borgerlige Selskabs *öiebliklige* Fornödenhed, men vi maa ogsaa giöre Vores til, at Enkelte, som dertil have Lyst og Anlæg, kan erhverve sig grundige Kundskaber og dybere Indsigt i alle Dele af menneskelig *Vidskab*, sikkre paa, at hvor det lykkes, vil Frugterne, saavel for den almindelige Dannelse, som for hele det Borgerlige Selskab, i Tidens Löb blive baade kiendelige og mangfoldig velgiörende. Spörgsmaalet er altsaa blot, *hvordan* Man bedst kan fremme grundig og omfattende *Viden* |VU:362 skabelighed, og *hvad* der staaer i vore Kræfter uden föleligt Afsavn at giöre derfor.

Nu er det, jeg ikke blot mener, men finder mig overbeviist om og paastaaer, at baade Videnskabelighedens ret forstaaede Tarv, og Nordens Fattigdom paa Folk saavelsom Penge, tilraader eenstemmig Oprettelsen af eet "*Nordisk Universitet*" istedenfor de fire Latinske i *Kiöbenhavn*, *Upsala*, *Lund* og *Christiania*.

Mine Grunde er, at *Videnskabeligheden* trænger lige |A:25 saa höit til et *Nordisk Universitet*, som vi trænge til Videnskabelighed, og at et Saadant neppe kan komme istand, med mindre vi enes om at udgiöre og have det tilfælles, da baade vort Folketal og |Gskv:137 vore Midler maa tilraade os at samle Kræfterne paa eet Punkt, istedenfor at adsplitte dem paa Tre. Er nu kun det Förste rigtigt, vil Man udentvivil strax være enig med mig om Resten, og Videnskabelighedens Trang til et *Nordisk Universitet* maa jeg da stræbe at godtgiöre, naturligviis ikke for hele Verden, og endnu mindre for "*Latinerne*" alene, men kun for *Nordboerne*, som de eneste *Vedkommende*. Hidtil spurgde Man vel sjelden eller aldrig ved Universiteters Oprettelse om Videnskabeligheds Tarv, men kun om Midlerne til at giöre Bekostningen; thi baade i *Italien* og *Spanien*, *Frankrig* og *Tydskland*, antoges det længe for en afgjort Sag, at, jo flere Universiteter der blev, desmere blomstrede Videnskaberne, og da nu et Universitet desuden altid, især for

Smaakiöbstæder, aabnede en betydelig Indtægtskilde, blev deres Navn Legio. Kun *England* udmærkede sig ogsaa i denne Henseende, ved giennem Aarhundreder at nøies med de to gamle Universiteter i *Oxford* og *Cambridge*, saa det er først ganske nyelig, Man der har fusket paa et Nyt, som dog hidtil kun var et utidigt Foster. *Frankrig* har imidlertid netop *siden* Revolutionen indskrænket sig til *eet* Universitet, og alt som den gamle Overtro paa *Latinens* Lystelighed, og *Stilens* ubegribelige Dyd til at faae Forstand af, uddöer, vil det i alle Christenhedens Lande blive et alvorligt Spørgsmaal, om det er Umagen eller rettere Bekostningen værdt, at have *Universiteter* eller *reen videnskabelige* Anstalter, saa det maa ikke undre os at möde det **JA:26** samme Spørgsmaal i Norden. Vi vil ikke engang affærdige det med det sædvanlige Kraft-Svar i Spørgsmaals Dragt: om Folk da vil synke tilbage i Barbariet eller i Middelalderens Vankundigheds-Mörke; thi hele Kraften i dette Svar beroer paa Guddommeligheden af det Orakelsprog, at, hvor man ikke tygger paa den *Latinske Grammatik*, fusker paa *Classisk Stil* derefter, og giver **IVU:363** visse Levebröd derfor, der hersker grovt *Barbari* og dyb *Vankundighed*, og naar denne Sætning, ligesom *Svantevits* Klods oplöses i sine Bestanddele og sees i sin Heelhed, da findes den aldeles död og magteslös; thi er det ikke den *Latinske Grammatik* og *Stil*, der har fört os ud af **IGskv:138** Barbariet og vogtet os derfor, da er det aabenbar *ikke heller* vore *Universiteter*, og dem kunde vi derfor dristig nedlægge, uden at blive mere Barbarer, eller mere vankundige, end vi har været, mens de blomstrede. Ja, saavist som vi under den *Latinske Skolegang* blev Stympere i *Modersmaalet*, fjernedes bestandig længere *fra Naturen*, og blev mere *fremmede* for *Livet*, og mere vantroe baade mod det Höie histoppe og det Dybe hernede, blev slette *Romerske Skuespillere*, istedenfor ægte *Nordiske Mennesker*, saavist vilde vi ogsaa vinde betydelig i sand Dannelse, nyttig Kundskab og virkelig Vidskab, blot ved at lade *Stilen*, *Latinsnakken* og hele den ligesaa udmærkede som tomme, ligesaa sørgelige som latterlige *Drenge-Videnskabelighed* fare, vinde betydelig, om vi end maatte savne et Universitet eller en Anstalt for grundig Lærdom og altomfattende Videnskabelighed. Naar vi nemlig ikke længer drive et Spil med disse store Ord eller forstaae derved blot og bart “*Latineri* og *Selvkløgskab*,” da indsee vi strax, at grundig Lærdom **JA:27** og altomfattende Videnskabelighed, langt fra at kunne enten være “*Börnælærdom*” eller flere *Tusindes* Sag af hver *Million*, kun i Forhold kan drives tilgavn af nogle Faa til enhver Tid, som med udmærkede Anlæg dertil opoffre en kraftig Manddom og rörig Alderdom, saa det er kun af *Handlangere* der behöves Endeel, hvor alle Kundskabs-Fagene skal giennemarbeides, og det Nödvendigste föres til Bogs; og Man kunde derfor tænke, at, naar der kun var *eet* godt *Universitet* ensteds i *Europa*, som de Faa fra

alle Lande kunde benytte, da lod Universiteter sig andensteds til Nöd undvære. Dette er en Synsmaade, der maa falde os *Nordboer* saare naturlig, da det fra Arildstid har været vor Grundsætning, at hvem der vilde være lærd og klogere paa Allehaande, end Folk er flest, han matte reise *udenlands*, og see “fremmede Sæder” eller, som Grækerne udtrykte sig, besøge og betragte “mange Folk og Byer.”

Om et Rige eller et Folke-Forbund *behöver selv* at have et *Universitet*, skulde derfor altid være det første Spørgsmaal, og Midlerne til at bekoste det kun det Andet; thi behövede vi i [|Gskv:139](#)Grunden intet Universitet, da var vi aldrig saa rige, vi jo kunde anvende vore Midler meget bedre, end til at indrette et Kloster for Lediggjængere, til mere Skade end Gavn [|VU:364](#)for de *Faa* iblandt os, der vilde komme langt videre ved at besøge et godt Universitet udenlands, end ved at graane paa et daarlig Hjemmegjort.

Men om vi nu virkelig *behöve* et *Universitet*, det beroer i Grunden paa, om grundig *Lærdom* og altomfattende *Videnskabelighed* *behöver os* for at drives forsvarlig eller dog for at giöre de nödvendige Kæmpeskridt til sit fjerne, ophöiede Maal, som er *klar For*[|A:28](#)*stand* paa *hele Menneske-Livet* i alle sine mangfoldige Retninger? Nu kan imidlertid grundig Lærdom og altomfattende Videnskabelighed behöve en *Folkestamme* enten for Visernes eller for Handlangernes Skyld, som den udklækker, forholdsviis, i Mængde og af udmærket Beskaffenhed, og ligesom hvert *Hovedfolk* i det Hele udtrykker en *Hovedretning* af *Menneskenaturen*, saaledes vil ogsaa Ethvert af dem i Tidens Löb udvikle et *tilsvarende* Sæt Vidskabsmænd, udmærkede til at oplyse og forklare især *den Side* af *Menneskelivet*, som Folket var det kraftigste Udtryk for, saa Ethvert af *Hovedfolkene* *behöver* aabenbar et *Universitet*, fordi den altomfattende *Videnskabelighed* *behöver* et stort og offenligt *Værksted* hos dem Alle.

Her staae vi da atter ved Spørgsmaalet: om *Nordboen* hörer til *Hovedfolkene*, og skiönt *Historien* svarer det bestemteste Ja, er det dog saa langt fra, at Norden hidtil i videnskabelig Henseende har hævdet sig en tilsvarende Rang, at den kan synes selv at have fradömt sig Bekvemhed til et selvstændigt Videnskabernes Sæde, altsaa frakiendt sig Trang og Ret til et eget Universitet i höiere Forstand. Ligesaa beskeden som vi i Middelalderen saae op til *Universitetet i Paris*, uden at drömmе om, at der nogensinde kunde blive Mage til Det i *Norden*, ligesaa beskeden har vi giennem hele Nyaaarstiden nöiedes med smaa Efterligninger af de *Nordtydske* Universiteter, som igien var smaa Efterligninger af det *Parisiske*, og havde disse Smaating ei været mekanisk holdt i Gang som et *Studentmager*-[|Gskv:140](#)*Laug*, hvor alle Rigets *Latinere*, som havde Brev paa de fleste visse Levebröd, skulde giöre deres *Svende-* og

Mesterstykke, da var de aabenbar gaaet i Staae for **|A:29|**længe siden, eller rettere aldrig kommet i Gang; thi hvad har vel vore gamle Universiteter, i *Kiöbenhavn* og *Upsala*, mere end Alderen og det deraf flydende Antal af udstædte Lærebrev (*testimonia publica*) forud for de Yngre, i *Lund* og *Christiania!* Hermed nægtes naturligviis ingenlunde, at alle tre *Nordiske Riger* have frembragt ei blot endeel gode videnskabelige Handlangere , men endog enkelte *Visere* af Kæmpestörrelse, men derved stad **|VU:365|**fæstes kun, hvad ingen Stadfæstelse behöver, at *Norden* er "*Kæmpers Födeland*" og har Kald til, ogsaa videnskabelig at vise det; thi vore Universiteter har, *som saadanne*, ligelidt noget andet Storværk at opvise, end den mekaniske Forplantelse af Gloser og Regler, og et Læs ufrugtbar Bogkundskab. Det er derfor ganske i sin Orden, at *Tydskerne*, de Eneste, der vidste, vi havde nogle saakaldte Universiteter, satte dem i Classe med de Ubetydelige andensteds, Man kun i Geographien lagde Mærke til, og de Værker, hvorved Norden i det nærværende Aarhundrede har begyndt at tiltrække sig lidt europæisk Opmærksomhed, staae aabenbar ikke i mindste Forbindelse med vore Universiteter, hvor *Modersmaalet* har været *banlyst* og *Islandsk foragtet*; thi kun de gamle Böger paa *Islandsk*, og de *Folkelige* paa *Dansk* og *Svensk*, nævnes udenlands, medens en egen *Nordisk Videnskabelighed* er et Ord, neppe hört paa denne end sige paa hin Side af *Elben*.

Betragte vi imidlertid de beröimte Universiteter, baade fordum og nu, da see vi let, de trænge höit til en Medbeilerske, der, som *Athenens* Skjoldmö, kan tage Kæmpeskridt; og slumrer hun nogensteds, maa det være i vort Norden, saa Man kan dristig sige, at, **|A:30|**enten maa der reise sig et *Nordisk Universitet*, der fordunkler ikke blot dem i *Berlin*, *Göttingen* og *Vittenberg*, men selv Colosserne i *Paris*, *Oxford* og *Cambridge*, hvis ei *Nyaarstidens* Videnskabelighed, endnu mere end Oldtidens, skal fortjene Navn af en "bjergfödt Muus," hvis Heltegier **|Gskv:141|**ning kun var, som den ægyptiske Musehærs i Sancheribs Leir, at forgnave Kæmpernes Skjold og overfile deres Buestrænge.

Dog, er denne Slutning end, efter mine Tanker, ingenlunde for rask, saa kommer den dog vist her de fleste Læsere hovedkulds; thi Faa af dem har vel engang gjort sig det tydeligt, at der kan være, end sige at der har været, og maa, indtil videre, for Sagens Skyld, nödvendig være, *mere end et Slags* Videnskabelighed, og at hvert Slags, for at trives, maa have et eget *Universitet* eller aandeligt Værksted, hvor Man med forenede Kræfter stræber at giennemføre en egen Synsmaade for Menneske-Livet i dets Hovedretninger. Saasnt det imidlertid nævnes, vil Mange indsee det, at ethvert Folk, der har en eiendommelig, omfattende og udviklet Literatur, har ogsaa en *egen Philosophi*, fölgelig en egen Videnskabelighed, kiendelig paa det Lys, hvori den stræber at sætte Menneske-

Naturen, dens Kræfter, Bestræbelser og endelige Maal. Saaledes opdage vi i Oldtidens efterladte Skrifter klarlig en tredobbelt Videnskabelighed: den *Ebraiske*, *Græske* og *Romerske*, og skiönt Videnskabeligheden |VU:366 hos alle de nye Folk hidtil især tog den *Romerske* til Mönster, er det dog kun den *Italienske*, der saavidt mueligt sammensmeltes dermed, mens den *Franske*, *Engelske* og *Tydske* har hver sin egen Skikkelse, og kun det |A:31 tilfælles, at de Alle, om end meer og mindre, forguede *Latinen* og *Hedenolds* Videnskabelighed.

Var nu dette *fælles Grundtræk* en videnskabelig *Grundfeil*, da behöve vi ikke her at indlade os paa Forskiellighederne, thi da bliver det lige vist, at vi trænge til en Videnskabelighed, der er fri for den Grundfeil, som ikke allene maa lamme Bestræbelserne, men give dem en aldeles skiæv Retning; og hvad enten vi nu betragte Sagen fra et *kirkeligt*, *borgerligt* eller *reen videnskabeligt Stade*, komme vi bestandig til den Overbeviisning, at Forgudelsen af *Latinen* og i det Hele af *Hedenolds Videnskabelighed* er et Ukrud, et Senegræs, der maa med Rod oprykkes, naar Vidskabens Marker skal kunne dyrkes med Held og give en velsignet Höst.

|Gskv:142 Var nemlig *Hedenskabet* en *kirkelig Grundvildfarelse*, da kunde den deraf udspringende Videnskabelighed, hvad enten den saa stræbde at opbygge eller nedbryde Afgudstemplet, umuelig give *Kirken* sin rette Plads i den menneskelige Tankegang, eller lade Menneskets Forhold til *Himmel* og *Evighed* skee Ret, end sige bane Vei til dets Forklaring; og da dette Forhold baade unægtelig er Menneskenaturens Höieste, og skaber dens store Gaade, maa enhver Forklaring af Menneskelivet, hvor dette Forhold er miskiendt eller forvirret, nödvendig i Grunden findes forfeilet.

Skulde derfor nogen *Videnskabelighed* fra *Oldtiden* fortjene at tages til Mönster, maatte det ene være den *Ebraiske*, og *Theologernes* mange uheldige Forsög paa at oplive og giennemføre den, ligefra *Origines* til *Calvin*, kunde ikke være Nok til at afskrække os, skiönt de maa kraftig advare os for al Overilelse.

|A:32 Betragte vi fremdeles *Videnskabelighed* fra det *Borgerlige* Stade, som ogsaa kræver sine Rettigheder, da opdage vi let, at, hvor *det Borgerlige Selskab*, som hos *Ebræerne*, var en *Kirkestat* med præstelig Lovgivning og kun beregnet paa et vist Tidsrum, hvori det kirkelige Öiemed skulde opnaaes, der havde Videnskabeligheden ondt ved at sætte Menneskets *borgerlige Forhold* i sit rette, naturlige Lys, og maatte næsten nödvendig miskiende eller oversee det. Har derfor end, som jeg vistnok troer, den *Ebraiske Videnskabelighed* viist os den eneste rette Vei til at forstaae og saa vidt mueligt forklare os Menneskets *kirkelige* eller *gudelige For*|VU:367|hold, saa vilde vi dog, ved at tage den til Mönster i det Hele, give *det Borgerlige Selskab* en skiæv Stilling til *Kirken*, og forgiæves søge at paatvinge det en Skikkelse, der kun til en vis

Tid, og under aldeles mageløse Omstændigheder, passede for *Gudsfolket*.

Betragte vi nu endelig Sagen fra den *reen videnskabelige* Synspunkt, da maae vi finde, at *hverken* var *Oldtiden* Menneskeslægtens naturlige *Vidskabsalder*, ikke heller kunde *Ebræer*, *Grækere* og *Romere*, om de end paa den Tid havde udført |Gskv:143| hele deres Deel af Oplysningsværket, dog paa nogen Maade tillige udført de *andre Folks* beskikkede *Deel*, saa var end Banen rigtig brudt, og heel tilbagelagt for den gamle Verdens Vedkommende, saa behövedes der dog en *ny Videnskabelighed* i samme Forstand og samme Grad, som der i *Christenheden* aabenbarede sig et *nyt Liv*; thi *sand Vidskab* er for os *Menneske-Livets Oplysning* og *Forklaring*, og bliver man sig ei engang strax et Liv klart bevidst, som man dog selv deltager i, da kan Man endnu mindre blive sig et Liv bevidst, Man hverken |A:33| af egen eller Andres Erfaring kiender. Var det derfor end ligesaa tvivlsomt, som det for mig er soleklart, at *Menneske-Naturen* i den hele Slægt følger *samme Love* som i hver Enkeltmand, hos hvem *hverken Barndom* eller *Ungdom*, men *Manddom* og *Alderdom* er, som *Erfaringens*, saa *Oplysningens* og *Vidskabens Alder*, saa kunde de Gamle dog umuelig oplyse Menneskenaturen *videre* end den hos dem havde udviklet sig, eller forklare mere af Menneskelivet end de kiendte, hverken altsaa oplyse Menneskenaturen i de Folkefærd, som först senere kom for Dagens Lys, eller forklare det *ny Menneskeliv*, der aabenbar först med *Christendommen* kom til Verden.

Kan nu Oldtidens Videnskabelighed ei engang i sin Heelhed være Mönstret og Regelen for vores, uden at denne maa blive baade saa fortvivlet eensidig og saa ufuldstændig, at den udelukker netop *den Skikkelse* af *Menneskenaturen*, hvori *vi* af Erfaring kiende den, og lader hele den vidunderlige Livsudvikling, som har frembragt os og vor Tilstand, baade uoplyst og uforklaret; da maa den *Romerske Videnskabelighed*, endogsaa blot som Grundlag og Udgangspunkt, være en *reen Pestilense*; thi foruden de Bröst, den havde tilfælles med den *Græske* som *hedensk* og med den *Ebraiske* som *uborgerlig*, havde den aabenbar det store Uheld at være *dödfödt*. *Romerne* var nemlig, som Man veed, *ikke* et *Folk*, der levede enten for höiere Ideer eller for deres egen menneskelige Udvikling, *men* en *Krigshær*, som levede paa Feltfod, og lærde kun, da de havde naaet deres Maal: at indtage hvad de kaldte hele Ver|Gskv:144|den, *Viden|VU:368|skabelighed* ligesom andre Konster og fine Haandværker af *Grækerne*. Det Meste, *Romerne* |A:34| selv medbragde til *Forklaring* af *Menneskenaturen*, var vel den *Erfaring*, at *Vold* og *Uret*, hvor fordærvelige de end let kan vorde Enkeltmanden, dog for et stridbart Stalbroderskab kan lykkes giennem Aarhundreder, og den deraf udspringende hierteløse

Selvklogskab, at Sandhed og Lögn, Ret og Uret, Godt og Ondt er i Grunden Hip som Hap, da der enten ingen Guder er til, eller de bryder dem kun om at blive smigrede af Folk, saa den *sande Viisdom* er at giöre sig Verden saa nyttig, og Levedagene saa lystige, som Man kan, uden at gruble over Midlernes Beskaffenhed eller ængste sig over Fölgerne. Kun derfor, hvor denne halvdyriske og halvdjævelske Betragtning af Livet faaer Lov til at raade, falder den *Romerske* Tankegang naturlig og förer til et livligt Udtryk, da alt Romersk derimod, som i Tankegangen vil være fromt og dydigt og i Udtrykket ædelt og sömmeligt, bliver enten haardt og stivt eller dog tört og spidst. Da nu ethvert Folks *Modersmaal* naturligviis *passer* til dem, saa kan man umelig tænke sig en vissere Vei *fra sand Videnskabelighed* og virkelig Forstand paa "*Menneskelivet*", end at tilegne sig den "*halvstuderte Rövers*" Sprog af hans efterladte Skrifter, og betragte hans Anskuelse af Livet, hvad Feil den end i det Enkelte maatte have, dog i det Hele for den *ædrue, sande* og *fornuftige*, der maa ligge til Grund for alle videnskabelige Bestræbelser.

Imidlertid, det er skedt, giort Gierning staaer ikke til Ændring, *Christendommen* og vor dybere *Menneskenatur* har reddet os fra at forsvinde i den bundlöse *Romerske Afgrund*, og da Faren endnu bestandig truer og nærmer sig daglig mere, har vi ikke mange Öie|A:35blikke at spille med Klager over det Forbigangne eller Undersøgelser om Ulykkens Aarsager, men maa skynde os bort fra Afgrunden, og da en *falsk Oplysning* kun kan fordrives af den *Sande*, beflitte os af alle Kræfter paa en Saadan.

Her have vi da kun alt for god Leilighed til at vise vore |Gskv:145videnskabelige Anlæg, da det gjælder om at giöre et Kæmpeskridt, ikke Mage til *Franskmænds, Engelsmænds* og *Tydskeres*, der kun i det Höieste, som en *Herkulisk* Skygge-Jagt, gjorde Opsigt i "de Dödes Rige;" men om et *Kæmpeskridt* op af Graven og om Brydningen af en ny Bane til Borgen paa Glarbjerget eller til *Klarhedens* Land. Det förste Skridt eller *Overgangen fra Döden til Livet* er nu vistnok, uden al Sammenligning, det Vigtigste, og det er Indsættelsen af "*Munden* og *Modersmaalet*" i sine utabelige Rettigheder, som "*Pennen* og *Latinen*" umelig kan giöre dem stridige et Öieblik længere end vi vil |VU:369holde den "Pagt med Döden og det Forbund med Helvede", vi i Sövne lod os narre til at giöre; og saasart vi faae en *folkelig Höiskole*, hvor *Folkelivet* og *Fædrelandet*, med deres Tarv og Trang, bliver den store Opgave, der skal löses paa *Modersmaalet* og hvor *Pennen* kun bruges til at trælle for *Munden*, da er den overhængende Dödsfare afvendt, og vi kan tage os Pusterum til rolig at overveie, hvilke "*levende* Raad" der gives til en höiere og *mere* omfattende Oplysning. Et Liv, der, som vores, længe har været i Dödens Klöer, vil imidlertid bestandig være saa svagt og saa udsat for allehaande

Sygdomme, at om vi end ellers ikke attraaede en grundigere Oplysning om og en klarere Forstand paa Menneskelivet i det Hele, maatte vi dog **JA:36**skatte dem for det skröbelige Folkelivs Skyld, der idelig vil trænge til duelige Læger og staaer ligesaa idelig Fare for at falde i Kvaksalveres Hænder.

En *videnskabelig Höiskole* eller et Universitet efter Nordiske Grundsætninger, hvor *hele Menneskelivet* og hele *Menneskenaturen*, som de er eller kan vorde os bekiendte, er den store *fælles Opgave*, maa nu nödvendig være det rette Middel til Öiemedet, saa Spørgsmaalet bliver kun, om de Nordiske Riger skulde see til at skaffe sig hver sin, eller om de heller skulde nöies med at have *Een* tilfælles?

För vi imidlertid fra den rette Side kan komme til Besvarelsen af dette Spørgsmaal, maa vi see til at enes om, hvad det er for et *Slags Universitet*, Videnskabelighed kan være tjent og **IGskv:146** Norden vinde sand Oplysning ved; thi vel har vi alt seet, at det ny Universitet maa have en anden og langt höiere Opgave end noget Universitet hidtil har sat sig, men der fandtes dog alt længe en Universitets-Indretning, som i det Hele fortjener at beholdes, og da det naturligviis *ikke* er den, *vore* Universiteter har, maa vi lære at foretrække det Rigtige, för vi kan iværksætte det.

Her, som i hele den ny Verdens Historie, finde vi *Fransk* og *Engelsk* i kiendelig Modsætning, og det *Engelske* saa afgjort paa *Menneske-Naturens*, *Sandhedens* og *Grundighedens* Side, at földre vi os ikke drevne til at foretrække det, da var det aabenbar ikke af os sand Oplysning og Videnskabelighed kunde vente sig udmærkede Tjenester, ikke hos os Dronning-Stolen for hende, hvis Modersliv var Zeuses Hjerne, skulde hæve sig; men reent vanslægtede maatte vi ogsaa være fra Kæmpefædrene, hvis ikke deres Aand tiltalde os giennem alle **JA:37** *Engelske Storværker* og lydeligst paa de kolossalske Höiskoler i *Oxford* og *Cambridge*. Kun disse er i Grunden slet ikke Efterligninger af *Universitetet* **VU:370i** *Paris*, men Modsætninger til det, medens alle de övrige Universiteter i Europa, hvor forskiellig end Overfladen maatte synes, er baade Aflæggere og i Grunden Efterligninger af det *Parisiske*.

Grundforskiiellen mellem det *Franske* og *Engelske* Universitet pleier Man at finde i *Maaden*, hvorpaa *Ungdommen* undervises, hist ene ved Forelæsninger af Professorerne og her ved Opdragelse og Underviisning i Collegier; men dette er en meget overfladelig Opfattelse af Sagen; thi Grundforskiiellen er den, at *Drenge-Videnskabelighed*, som paa det *Franske* Universitet er *Alt*, er paa det *Engelske* kun en Bisag, kun et Bislag, der vanhælder den majestætiske Bygning, eller med andre Ord: paa det *Franske* Universitet er *Skolemesterskabet* Alt, men paa det *Engelske* er det kun en Byrde der skader den fri og levende Vexelvirkning mellem

Videnskabsmænd, hvorpaa det Hele aabenbar er stilet. Student-Kaserner, hvor de voxne Skoledrenge er under Opsigt og holdes til at lære deres Lexer, ere |Gskv:147nemlig ingenlunde *England* eiendommelige, men er kun der, som Alt, i større Stil og mere hensigtsmæssige; men *Museer*, som Collegierne i *Oxford* og *Cambridge*, hvor Videnskabsmænd i Hundredetal kan henleve alle deres Dage i Selskab med deres *Jævninger* (Fellows), de udgiör et *Engelsk Universitet*, som maa efterlignes overalt, hvor der skal kunne være Tale om et "*videnskabeligt Liv*" og ventes bestandig fortsatte Kæmpeskridt til sand Oplysning og grundig Forklaring af Menneskelivet. At unge Mennesker, som Man tiltroer |A:38videnskabelige Anlæg, opvoxe i et saadant Selskab, er heller ingenlunde nogen Feil, men tvertimod i sin Orden, saa Feilen er kun *Vægten* paa dette *Skolehold*, *Vidden*, hvori, og *Maaden*, hvorpaa det drives, og denne Feil vil rettes af sig selv, hvor Man faaer det rette Begreb om Videnskabelighed, som et *Levnetsløb* i *Tankeverdenen*, der naturligviis ikke lader sig lære af gamle Böger og ei føres ved at hænge over dem, men kun ved at bemestre sig baade "Gammelt og Nyt" til Oplysning og Forklaring af Menneskelivet i det Hele og det Enkelte. Med det vrangte Begreb om Videnskabelighed som blot *Læsning*, *Lærdom* og *Boglig Konst*, staaer og falder nemlig den fortvivlede *Drenge-Videnskabelighed*, der ikke blot er Tidsspilde men saa *unaturlig* og ödelæggende, at den maa giöre sand Videnskabelighed til en stor Sjeldenhed og stadige Fremskridt aldeles umuelige. Den Fordom, at *Bøger* nödvendig giör Folk klogere, jo længere de læse i dem og jo fleer de kan faae giennemlæst og jo mere Umage, de giör sig for at lægge Mærke til *hvert Bogstav*, denne Fordom er vistnok giennem *Latinskolen* saa dybt rodfæstet allevegne, at dens |VU:371Udryddelse synes en fortvivlet Sag, men saasart vi indsee, at al Læsning og Lærdom, der ikke giör os klogere paa det Menneskeliv, vi Alle skal före, er aldeles unaturlig og unyttig og en blot Föde for barnagtig Forfængelighed, da vil det ogsaa blive os indlysende, hvor umuelig Man kan lære at forstaae et Liv, Man slet ikke kiender, saa hvem der skal have godt af Lærdommen, maa først have levet enstund og givet Agt paa Livet baade hos sig selv og Andre, da |Gskv:148han først derved bliver istand til at forstaae Böger, som beskrive Livet og kaste Lys |A:39derpaa, medens de Böger, som ikke giör det, skal giöres til Kræmmerhuse. Der behöves ligeledes kun et Gran sund Menneskeforstand og *Mod* til at bruge den, for at indsee, at jo mere *Grammatik* eller *Mathematik* en *Dreng* lærer, desmere fordærves han baade for Livet og Lærdommen, thi Vingerne, hvorpaa hans Sjæl skulde opsvinge sig og hans Ord bevæge sig, klippes derved af ved Roden for at giöre daarlige Penne af dem, og der indledes Blæk istedenfor Blod i hans Aarer, saa Livskilden forstoppes, og Hjertekammeret forvandles til

et Blækhorn: *Indbildningskraften* trælbindes, og *Fölelsen* forebygges til Bedste for en *ubetimelig Eftertanke* (Reflection), og det er kun en sjelden Undtagelse, at *Menneske-Naturen* findes stærk nok til at gennemgaae denne konstige Apoplexi, som dog aldrig ganske vil forvindes. Langtfra paa denne Maade, som Man venter, at frembringe mageløse Viismænd, lærer den daglige Erfaring, hvad Man burde forudseet, at, naar Börn “gaae i Alderdom”, er det rimeligst, de allerede som Mænd vil “gaae i Barndom;” thi *Dreng-Forstand*, eller barnagtig Selvklogskab findes hos intet Sæt af Folk saa hyppig, som hos *Mathematikere* og *Philologer* fra Barnsbeen.

Förend disse simple og soleklare men miskiendte og forglemte Sandheder faae Indpas og faae Magt, nytter det hverken i Syd eller Nord at tænke paa store Anstalter til det videnskabelige Livs Ophold og Udvikling; men naar det skeer, da vil det efter mine Tanker være en stor Vinding, at de Nordiske Riger ei adsplitte deres Kræfter og Midler men forene dem til Dannelsen af et stort *Nordisk Universitet*, hvor i det Mindste 300 Mand kan leve for Videnskaberne og ved levende [JA:40](#) [|VU:372](#)Vexelvirkning endnu langt mere end ved Bogskrivning uddykke dem til Ære, Gavn og Glæde for hele Menneskeslægten.

Ved et saadant *frit* Nordisk Universitet, hvis Sæde Regjeringerne maatte erklære for en *Fristad*, vilde Collegierne eller Museerne være deelt mellem de *Historiske* og de *Physiske* Videnskaber, for at samle Kræfterne paa begge Sider til den [|Gskv:149](#)stærkest muelige Anstrængelse og Vexelvirkning; thi *Menneskelivet* i kraftig Virksomhed med *Ord* og *Gierning* danner en egen *Kundskabs-Kreds*, der kiendelig adskiller sig saavel fra *Dyrekredsen*, som i det Hele fra *Synskredsen* i sandselig Forstand at der med Nödvendighed finder en vis Modsætning Sted mellem de *Historiske* og *Physiske* Videnskaber, skiöndt det følger af sig selv, baade at en tilstrækkelig Oplysning vil hæve den, og at *Universal-Historien*, ved at omfatte hele den *menneskelige* Virksomhed, ogsaa omfatter alle Menneske-Slægten videnskabelige Bestræbelser.

Hvorledes nu for Resten et saadant virkeligt *“Universitet,”* som en lærd Republik til universal-historisk Oplysning og Vædekamp, vilde tage sig ud i Norden og lyslevende arbeide til sit store Maal, som er Menneskelivets Forklaring, det kan naturligviis ikke her beskrives, da det videnskabelige saavelsom ethvert andet *Levnetsløb* altid maa være *et Skridt forud* for *sin Historie*, saa med min bedste Villie kan jeg ligesaalidt fortælle Læseverdenen, hvordan Man paa den *reen menneskelige*, som hvordan Man paa den *folkelige Höiskole* kunde og vilde arbeide paa *Livets Oplysning* for dets bedre Nydelses og Benyttelses Skyld. Jeg veed nok, Man siger, jeg med denne Grund stræber at [|A:41](#)skjule min

Vankundighed om de Ting som skee skal, men det er klart, Man giör mig Uret, thi jeg stræber jo ikke at skjule, hvad jeg aabenlyst bekiender, men erindrer kun Læseren om, at jeg er aldeles uskyldig i min *historiske Vankundighed* om de *tilkommende Ting*, og hvad *Spaadomme* angaaer, da har jeg, selv naar jeg som *Skjald* fuskede derpaa, mödt saa afgjort Vantro, at jeg vel i mine *Skoleplaner* maa vogte mig for enhver Fristelse dertil. Skal jeg derfor endelig vove Noget, der ligner en "*Forudsigelse*", da maa jeg være snild nok til kun at spaae, hvad der nödvendig følger af levende Forsög paa at bearbejde hele den menneskelige Kundskabs-Kreds til Livets Tarv; og en saadan Spaadom er det, at Man paa det "*Nordiske Universitet*" ingenlunde vil glemme eller forsömme "*de döde Sprog*", men skiænke dem al den Opmærksomhed, *det Liv* findes værdt, der har afpræget sig deri, saa Man vil ikke blot læse "*Latin*" for den *Kundskabs* Skyld, der har hiemme i de *Latinske* Böger, men ogsaa for at sammenligne *Romernes Sprog* baade med deres Levnetsløb og med alle andre bekiendte *Tungemaal*, kun at "*Ordklöveriet*" naturligviis hverken giöres til Grundvolden for, eller til Höiden af al vor Lærdom, men overlades næsten udelukkende til den udmærkede "*Sproggrandsker*," som ene veed at holde Maade dermed og höste Nytte deraf. At imidlertid de "*levende Sprog*," og da især "*Nordens*," selv paa den lærde *Höiskole* vilde tildrage sig langt mere Opmærksomhed og dyrkes langt flittigere end *de döde*, er en *Formodning*, jeg ikke vil dölge, da den hænger paa det Nöieste sammen med mit store Haab om det *Nordiske Universitet* som Værkstedet for en *lyslevende Vidskab*; *thi* at Denne altid vil foretrække det *Levende* for det *Döde* og altid forklare Dette af Hint, er ligesaa nödvendigt, som at Man, ved at gaae den modsatte Vei: ved at foretrække det *Döde* for det *Levende* og forklare Livet af Döden, har udviklet den giennemgribende Misforstand paa Livet og det gruelige Tyranni af Döden, hvorunder alle levende Mennesker succe.

Her seer Man nu, hvad der i mine Öine er det store Middel, som til sand Videnskabeligheds Fremme, saa til *Nordens videnskabelige Forening*; og om et fælles Nordisk Universitets udmærkede Tjenlighed til det Sidste kan der næppe være to Meninger, om der end skulde være nok saa mange og vidt forskiellige om *Nordboens Dygtighed* til at betragte og drive Videnskabeligheden fra en höiere Synspunkt og med langt rigere Udbytte for Menneskelivet end man hidtil saae. Spørgsmaalet er nemlig ikke, om et fælles Universitet kunde videnskabelig forene Stammer af grundforskjellig Natur, eller finde Sted til Gavn under giensidig Miskiendelse og Uvillie, men Spørgsmaalet er kun, om en saadan levende Vexelvirkning ikke vilde være det ypperste Middel til at udrydde grundløse Fordomme, og befordre venlig Sammenvirkning hos nærliggende Grene af samme store Folke-

Stamme, som allerede kom saavidt, at de er |Gskv:151kiende Sammenhængen, føle gjensidig Trang til nærmere Forbindelse, og misbillige al den Eensidighed, som, uden at være uadskillelig fra den *borgerlige Selvstændighed*, lægger Hindringer iveien derfor. Og dette Spørgsmaal kan Man, uden mindste Forlegenhed, strax paa det Bestemteste bekræfte, da den literære Sammenvirkning, det fortrolige Bekjendtskab med hinandens Modersmaal, og Alt hvad der |A:43ellers videnskabelig kan forsone og forbinde Folk, nødvendig i fuldeste Maade vilde flyde deraf, saa hvis det skulde være mueligt, at Norden, sine eiendommelige Bogsprog uforkrænkede, kunde enes om et *fælles Skriftsprog*, til Brug i den *lærde Verden*, da vilde det ene være ved en saadan levende Vexelvirkning, der gav Grundene al muelig Styrke og Prøven al muelig Lettelse.

Vil man nu kalde dette Forslag til Nordens videnskabelige Forening en Drøm, der enten aldrig eller dog kun om et hundred Aar kan gaae i Opfyldelse, da maa jeg allenfalds trøste mig ved, at saalænge der ikke virkelig kan skee noget *Stort og Godt*, er det bedst kun at drømme om bedre Tider; men skal det være Meningen, at Planen i sig selv er |VU:374uudførlig uden lange Forberedelser, da tager man deri mærkelig feil; thi inden *fem* Aar kunde et *Nordisk Universitet* begynde at træde i Kraft, og da al levende Virksomhed beroer paa Livskraft, vilde Værket formodenlig lykkes bedre, jo snarere det blev begyndt. Jeg har ingenlunde glemt, hvad jeg tvertimod atter maa indskærpe, at Oprettelsen af et fælles Nordisk Universitet vilde være Daarskab, saalænge Rigerne ikke har hver sin *folkelige Höiskole* og sætter sine *Embedsmænds* Dannelse, uafhængig af Universitetet, i Forbindelse med den; men den *folkelige Höiskole* kunde jo træde i Virksomhed för Aaret var omme, og *Latin-Skolernes* Nedlæggelse vil gjøre det let, i faa Aar at indrette de nødvendige Planteskoler for Embedsmænd, til en langt mere *hensigtsmæssig* og *frugtbar* Dannelse, end selv de bedste Gammelfrankiske Universiteter kan give dem. Et *Nordisk Universitet*, som en levende Foreningspunkt i Aanden for den gamle Trilling-Stamme, og som et |A:44aandeligt Storværk til Videnskabeligheds |Gskv:152kæmpemæssige Fremskridt og uberegnelige Frugtbarhed, det er heller intet Giögleværk af Drømmeaanden, men det er et Krav af *Universalhistoriens Aand*, baade paa Videnskabeligheds og vor folkelige Lyksaligheds Vegne, et Krav, vi umuelig kan afvise, uden at være vanslægtede fra Kæmpefædrene med de dybe historisk-poetiske Længsler, og med de store tilsvarende Kræfter, i Tankerne fra Arildstid opoffrede til, i Pagt med Asen, at forsvare *Gyngebroen* og *Valhald* mod *Loke* og alle *Rimthurserne*. Denne *Ragnaroke-Kamp* ved *Gjallarhornets* Lyd er nemlig i Norden det naturlige Billede for den videnskabelige Anstrængelse, "*Liv og Aand*" i det mundtlige Ord kræve af os, i

Modsætning til den döde Lærdom og slette Selvklogskab, der med Pennens Trolddom har indtaget Verden.

Vilde man nu spørge mig, hvad et Universitet, henvend trehundrede Mand og det saagodt som Professor-Mænd stærk, til Hverdags-Brug skulde fordrive Tiden med, naar de ingen *förste* og *anden* og *Embeds-Examiner* og dertil svarende daglige Forelæsninger havde at holde, og kunde dog vel, om de Alle skrev Böger fra Morgen til Aften, umueligt faae dem trykte og kiöbte og læste; see, da havde jeg ikke mere Vidnesbyrd behov om, at Man aldeles fattedes Begrebet om et videnskabeligt "*Liv*," der virkelig svarer til sit Navn; men denne Mangel er i vore Dage saa naturlig, at jeg veed ikke selv, hvordan den hos mig er blevet afhjulpet, og maa derfor, langt fra at giöre mig kostbar, prøve selv det Urimeligste for, om muligt, at see **|A:45**den afhjulpet hos Andre. Til **|VU:375**dette Urimeligste hörer nu aabenbar, at ville med *döde* Bogstaver give Læsere et *levende* Begreb, de fattes, saa, för jeg i min Fortvivlelse atter prøver derpaa, maa jeg alvorlig indskierpe Læseren, at naar det atter mislykkes, som det rimeligviis maa, da er det intet Beviis mod *Livets* Sandhed eller Herlighed, men kun et Beviis paa Forskiellen mellem *Ord og Skrift*, som mellem *Liv og Död*, og er da hverken hans eller min, men Natur-Lovenes Skyld, som Man selv i den bedste Mening kun omsonst stræber at forandre.

|Gskv:153Kan nu imidlertid Læseren giöre mig den Fornöielse at tænke sig to, tre hundrede virkelige Mennesker, i deres bedste Alder, i det Mindste over de "Trediver," med mere Lyst til daglig at voxer i Kundskab og Forstand end til at være Embedsmænd, eller drive anden borgerlig Handtering, og med Anlæg og Hjelpemidler svarende til Lysten, kan Læseren det, da giör han det sikkert ogsaa med Fornöielse, og forlanger neppe at höre af mig, hvad saadanne *Olympier* til Hverdags-Brug fordrive Tiden med, da det er morsommere, om saadanne Ting at giöre sine egne Giætninger, og meget nyttigere at arbeide paa, det snart kan vise sig, saa der gaaer Syn for Sagn og Ord af Synet. Da jeg imidlertid, ved i min Ungdom, under sjeldne Omstændigheder, at leve et Par Aar paa et af vore *smaa Collegier*, og ved i betænksomme Dage at leve et Par Uger i et af Englands *störste Collegier*, vel har en mere levende Anskuelse end de Fleste hos os af et *videnskabeligt Samliv*, som det kunde, og under visse Betingelser vilde være, tör jeg ikke vægre mig ved at pege derpaa.

|A:46Allerföirst maa jeg da bemærke, at netop paa et Universitet, der har tabt al Lighed med *Fabriker*, vilde Besöget af opvakte og videlystne Ungersvende, baade sysselsætte Mange af de Ældre og oplive dem Alle; thi selv de berömteste *Tydske* Höiskoler har jo i

deres blomstrende Ungdom frembudt et lysteligt Skue, fordi de *ingen* Examiner-Maskiner var, men *frie* videnskabelige Anstalter, hvor de Gamle selv med udmærkede Egenskaber og venlig Forekommenhed, maatte tiltrække og fængsle de Unge, de skulde *leve af*. Dette skedte, skiøndt der manglede næsten alt aandeligt Tiltrækkende, paa *Friheden* nær, saa hvor der tillige var Kiærlighed til Aandslivet, Forstand derpaa, og immer levende Fremskridt, der vilde naturligviis ikke blot de Ynglinger flokkes, der tragtede efter Borgerret i den lærde Fristat, men ogsaa Mangfoldige, der fandt, de kunde ei bruge deres Fritid, mellem de egenlige Læreaar og Indtrædelsen i en borgerlig virksom Stilling, bedre, |VU:376 end til at giøre sig bekjendt med Tidens mest opvakte Hoveder, og med de Opgaver, som nu fornemmelig beskæftigede dem. Tænke vi os nu *Latinskolerne* borte, |Gskv:154 tænke os at alle Drengene voxde, saavidt mueligt, op i deres Hjemstavn og Guds fri Natur, i levende Vexel-Virkning med Folket, oplærte til en eller anden i det daglige Liv nyttig Syssel, saa at selv de, der fra Barnsbeen syndes bedst skabte til Hovedbrud, dog ogsaa havde lært at bruge deres *Hænder*, og at Faa eller Ingen faldt paa at besøge den *videnskabelige* Höiskole, uden de, der alt havde udmærket sig paa den *Folkelige*, da indsee vi let, at *Professorerne* (som vi for Kortheds Skyld vil kalde Höiskolens Indbyggere) vilde finde, de, selv *aandelig* talt, havde nok saa |A:47 megen *Indtægt* som *Udgift* ved de Unges Besøg. Hvad der nemlig giør Opholdet ved vore Universiteter saa kiedsommeligt for de Unge, at de helst var det kvit, er ingenlunde blot det *Tvungne*, thi det findes i höieste Grad ved de *Engelske* Universiteter, hvor dog Ungdommen sædvanlig gjerne vil være, men det er fornemmelig *Dödheden*, som nödvendig udspringer af vort eensformige og aandsfortærende Skolevæsen, beregnet paa en *Examen* (Examen Artium ☉: Pröve paa at giøre Konster), som bekvemmere lader sig afholde og *characterisere*, jo mere mekanisk og eensformig Forberedelsen har været, og hvad der nu giør den akademiske Löbebane kiedsommeligt for de Unge, giør naturligviis Forholdet til den aandsfortærende for enhver Professor, Livet endnu hænger i; thi Hukommelses-Maskiner er altid Aanden modbydelige, og er de ovenikiöbet *forslidte* paa *Et og det Samme*, da er de aldeles utaalelige. Uagtet derfor Beredelsen til Höiskolen har været skiæv og bagvendt allevegne, saa har dog *Dödheden* og Kiedsommeligheden aabenbar været mindre i samme Forhold, som der lodes frit Spillerum, saa i *England* og *Tydskland*, hvor man tog mod Giæsterne, som de traf til at være, og saae i England til, hvad Man kunde giøre ved dem, medens Man i Tydskland lod det komme an paa Tilfældet, hvad der kunde blive af dem, der har aabenbar, *forholdsviis*, hersket Liv |VU:377 og Munterhed, medens det hos os blev steendödere, jo bedre "*uniformeret*" den saakaldte studerende Ungdom blev. Saalænge derfor *Privatisternes* Tal var anseeligt, *Norge* forbundet med os, og selv i *Latinskolerne* saameget |Gskv:155 Raaderum

forundt Rectoren, at han, naar der var noget Liv i ham, kunde bruge det til **JA:48**Drengenes Bedste, saalænge var vel vor Höiskole död og kiedsommelig, i Sammenligning med Englands og de *Berönte* i Tydskland, hvor der var langt mere baade *Frihed* og *Mangfoldighed* i Naturen og Dannelsen, men der herskede dog Liv og Munterhed i *Sammenligning* med den fölgende Tid, da *Bjerg-Naturen* forsvandt, *Privat-Underviisningen*, deels ved Armod og deels ved total Miskjendelse, blev sjeldnere, og Alt saa fladt og eensformigt som en Kaalgaard paa Amagerland. Kaal-Hovederne, enten med en Heste-Hukommelse eller en Plovbæste-Flid, som Aand og Vidskab eengang for Alle maa opgive, da de slet ikke kan bruge dem, de maa her i Regelen faae de bedste *Hoved-Characterer*, medens de virkelig lyse og opvakte Hoveder paa levende Halse enten löbe ud af Skolen, eller forgiöres i den, eller finde Universitetet saa utaaelig dödt og kiedsommeligt, at de stræbe at holde sig skadelöse ved "*Hovedstadens*" Liv og Munterhed, der er alt for unaturlige, til enten i menneskelig eller videnskabelig Henseende at erstatte Höiskolens Mangler.

Denne Episode, veed jeg nok, er slet ikke morsom, men jeg vidste ikke bedre at oplyse, *hvorpaa* jeg grunder min Sikkerhed om, at en *Nordisk Höiskole*, fri og aaben, uden Examiner eller Anviisninger paa visse Levebröd, altsaa en *Hovedstad*, aandelig talt, uden alle Slagbomme, men ogsaa uden noget Tiltrækkende for de *Hovedlöse*, vilde være et særdeles fornöieligt Opholdssted baade for Gamle og Unge, og det ei engang blot for de *Hovedrige* paa Aand og Kundskab, men for alle *Hoveder*, som med Rette kaldes *aabne* og *lyse*. Hvad enten jeg derfor tænker mig 30 Aar tilbage til *Valkendorfs* Collegium, eller 7 Aar tilbage **JA:49**til Trinity-College, da faaer jeg en levende Forestilling om det magelöse Gästebud, der daglig vilde holdes paa en *fri Nordisk Höiskole*, hvor hverken de Gamle eller Unge var *stavnsbundne* eller sammenkoblede, men hvor alt det for Aanden stærk Tiltrækkende eller Opvækkende var i en bestandig munter Vexel-Virkning, hvor *Forelæsninger* og *Disputatser*, **IGskv:156**som de var hidtil sædvanlige, ikke sammensmeltede, men aflöstes af *velordnede* videnskabelige *Samtaler*, deels med de Yngre, og deels, for deres Ören som vilde höre, mellem de Äldre indbyrdes. Har Man nu först en saadan Forestilling om det videnskabelige *Hverdags-Liv* paa den Nordiske Höiskole, da giætter Man let, hvilke *Gilder* der maa falde, deels naar der pludselig opgaar en ny Stjerne af förste Störrelse, og deels naar andre store Begivenheder, udmærkede Gäster eller hjemkomne Venner fra fremmede Lande, eller virksomme, verdenskløge Embedsmænd, som söge Vederkvægelse, sætte den aandelige *Hovedstad* i fuld Bevægelse.

Hvor mat nu end denne Skildring er, forekommer den dog vist dem, der ikke kiende nogen anden videnskabelig Kreds, end vort Universitet **IUV:378**for Öieblikket, heel *poetisk* og *fantastisk*; thi kun

vi, som tog Deel deri, veed det, at vi, under de ufordeeltigste Omstændigheder, dog har havt et Glimt deraf i dette Aarhundrede, hvoraf jeg saae Begyndelsen, da *Henrik Steffens* slog ned midt iblandt os som et Lyn, og Enden, da jeg 1808-10 laae paa *Valkendorfs* Collegium med Folk som *Sibbern* og *Hersleb* og med Adgang til Selskaber, som de faldt i *Örstedernes*, i gamle *Treschows* og *Sverdrups* Kredse. Dette Höiskole -Glimt |A:50 kan jeg klarlig see, jeg skylder min videnskabelige Dannelse, ligesom det siden var mit Giæsteri i Trinity-College, der först lærde mig at forstaae det, og viiste mig, hvad saadant et Kammeradskab (fellowship) kunde og vilde være, naar det besæledes af en ægte videnskabelig Aand, med opladte Öine for hele *Menneske-Livet*, *dets* store *Natur-Love*, Kræfter og Maal; og vil jeg nu giøre Pröve paa Stykket, behöver jeg kun at kaste mine Öine tilbage til den meest levende Videnskabelighed, der nogensinde blomstrede, nemlig den *Atheniensiske*, for der at gienfinde alle de Betingelser, jeg kræver for Nordens Höiskole, og under hvilke jeg umuelig kan love mig eller Norden for meget, naar det er sandt, at ikke blot Nordens Kroppe har havt Kæmpe-Kræfter, men at *Nordens Aand* har dem endnu, og at *Oplysnings-Tiden* for den hele Menneske- |Gskv:157 Slægt, som Grækerne kun forgiæves stræbde at foregribe, er nu, för vi vidste det, kommet bag paa os.

Hvordanne *Bøger* der nu under en saadan levende Vexel-Virkning vilde komme for Lyset, nytter det vel ikke stort at tale om, da de naturligviis langt vilde overgaae vores de Bedste, men jeg maa dog nævne det, fordi Man, naar jeg peger paa *Munden*, som et ganske anderledes godt *Tale-Rör* end *Pennen*, altid tænker, jeg har slaet mig fra Bogen og nedlagt Pennen, skiönt det er Pennen, jeg peger med, og skiönt ingen *Bogmager* mindre burde mistænkes for at ville bringe Böger i Miscredit, end saadan en Stakkel, som, *videnskabelig talt*, aldrig i sine Dage har været andet end Bogmager.

Endelig maa jeg da ogsaa til Slutning med et Par Ord beröre *Præsternes* Forhold til den *Nordiske Höi*|A:51*skole*; thi vel kan Videnskabelighed ligesaa lidt som de döde Sprog være Hovedsagen, hvor *Embedet* især kræver *Hjertelighed* og *Veltalenhed* paa *Modersmaalet*, men dog maa nødvendig alle lyse Hoveder blandt Præsteskabet, jo bedre og virksommere de er i deres Kald, föle mere Lyst og Trang baade til at læse den *magelöse Bog* i *Grundsproget*, og til at sammenligne ikke Fritænkeriets men Fritænkningens Udbytte med den store |VU:379 Aabenbaring. Uagtet derfor den *Folkelige Höiskole* vil være *Præsternes* nærmeste Middelpunkt, vil de dog ogsaa udgiøre den Videnskabelige Höiskoles egenlige Læseverden, og staae i levende Vexel-Virkning med den, ei blot ved Besögene, mangel Enkelt vil aflægge der baade tidlig og silde, men ogsaa ved den Forflyttelse, der ei sjelden,

til begge Stillingers Gavn, vil finde Sted, i det snart en halvgammel Boglærd vil finde Trang til Præstens mere levende og giennemgribende Virksomhed, og snart en aldrende Præst finde Lyst til, i de Boglærdes Kreds, at komme til klarere Bevidsthed af sit Liv, og giøre sin Erfaring frugtbar for Skole og Efterslægt.

Dog, endnu et Par Linier, ikke fordi jeg har Noget at tilføie, hvor maaskee det Hele vil findes overflödigt, men fordi det er en **|Gskv:158**fortvivlet Sag at være Skribent, naar man med saadan en Svovelstikke til Löftestang, som Pennen er, vil hæve Synspunkten for Menneske-Livet blot et Haarsbreed, thi da har Man bestandig, som *Sisyphos* i de Dödes Rige, den Ærgrelse at see Stenen, Man möisommelig væltede op ad Skrænten, ved det første Vindpust af en forflöien Mund **|A:52**öiebliklig at rulle ned igien, saa enten maa Man fortvivle, hvad slet ikke kan betale sig, eller taalmodig rulle op paany, i det Haab at Vinden maaskee imidlertid kunde vende sig og blæse Stenen fast, et Haab, der jo er urimeligt nok, men er dog alligevel et Haab, og saalænge der er Haab, er der Liv, og saalænge der er Liv, veed man dog i Grunden aldrig, hvad det maaskee kan giøre. Da det imidlertid er alt for kiedsommeligt at bære sig altid eensdan ad, hvad heller aldrig levende Folk men kun Giengangere giör, saa vil jeg nu engang gaae baglængs og see, om jeg kan rulle Stenen op ad den anden Side, som er endeel jævner, op til *Heimdal* paa *Himmelbierget*, om han maaskee vilde sætte sig paa den; thi rullede den saa alligevel ned, rullede han kanskee med, og det var dog immer noget Nyt til Forandring, altsaa immer noget Godt i Forhold, naar det Nærværende, som Öieblikkets Universiteter, er utaaleligt.

Jeg begynder altsaa med min gamle Paastand, at Forskiellen mellem det "*Videnskabelige*" og det "*Populære*" ligger ingenlunde, som Man siger, deri, at paa den *Historiske* Side er det Videnskabelige *Latin*, og det Populære slet *Dansk* eller et andet levende Sprog, og paa den *Physiske* Side er det *Videnskabelige Algebra*, og det *Populære Reguladetri*, men Forskiellen, tör jeg vædde, ligger deri, at det *Videnskabelige* har *alt* det *Timelige* til Gienstand, med Oplysning og Klarhed til **|VU:380** sit nærmeste Maal, det *Populære* eller *Folkelige* har derimod kun det *Nærværende* til *Gienstand* med Brugbarhed og Virksomhed til nærmeste Maal, medens begge Dele, for at være *levende* Mennesker værdige og nyttige, maa betragte Alt fra *Livets Syns***|A:53***punct* og stræbe at sætte det i *Livets* Tjeneste. Medens derfor *Videnskabeligheden* paa sin *Höiskole*, og i hele sin Virksomhed, stræber at **|Gskv:159**omfatte, oplyse og forklare hele Menneske-Livet i alle dets Retninger og Forhold, saa stræber derimod *Folkeligheden* paa sin *Höiskole*, og i

hele sin Virksomhed, at styrke, udvikle og vejlede *Folkelivet* i dets *borgerlige* Retning til hvad der netop nu er dets sande Tarv og Fordeel. Og denne Skilsmisse, der, langt fra at udelukke, netop forudsætter og kræver levende Vexel-Virkning, men bandlyser den Daarskab at opoffre Livet for Bogkundskab, Modersmaalet for døde Sprog og Folket for Skolemesterne, *denne Skilsmisse*, paastaaer jeg, har hjemme i *Norden*, göres ingensteds uden her, men er ogsaa her forkyndt og forberedt fra Arildstid, og maa derfor nødvendig, naar den hos os træder i Kraft, ei blot føre til videnskabelige Kæmpeskridt, men ogsaa kiendelig fremme og kraftig omværne Nordens Frihed, Fred og borgerlige Velfærd. Men denne Skilsmisse, paastaaer jeg, kan kun træde i *Kraft*, naar *Danske, Svenske* og *Nordmænd* faae hver sin *Folkelige Höiskole*, udelukkende beregnet paa Modersmaal, Fædreneland og den hele borgerlige, naturlige saavel som historiske, Eiendommelighed; men forene sig derimod om at reise en fælles *videnskabelig Höiskole*, da der i *Norden* kun er *een Aand* og ei flere fra Livets daglige Sysler undværlige Kræfter, indvortes eller udvortes, end der behöves til at danne een *Hoved-Skole*, som med tilstrækkelige, baade naturlige og historiske Hjelpe-Kilder, kan göre den *Nordiske Synsmaade* for Menneske-Livet i alle sine Retninger gjældende. Herved, paastaaer jeg endelig, vilde *Norden* vinde netop saamegen *Eenhed*, som vi maa **A:54**önske, *saamegen* nemlig, som, netop til Gavn for den *borgerlige Frihed* og *Selvstændighed*, sammentrængde de höieste Aands-Kræfter, med den hele Mangfoldighed af Anlæg og Kundskaber, til en kæmpemæssig Giæring og levende Sammenvirkning til hele *Virkelighedens*, og allernærmest til *Nordens* og alle *Nordiske Forholds* voxende *Oplysning*.

At nu dette *ikke* er et *Luftkastel*, beviser den unægtelige *Virkelighed* af Grunden, som kan og skal bære, adskille og forbinde disse Skoler, thi *Nordens* aandelige *Eenhed* er gien **Gskv:160**nem *Sprogene* ligesaa klar, som dets *borgerlige Trefoldighed* giennem en tusindaarig **IU:381**Historie, og *Konsten*, som imod Naturen intet Gavnligt formaaer, vil, efter Erfaringens Vidnesbyrd, *med* Naturen altid frembringe et Størværk, der paa det Nöieste svarer til de *Kræfter*, den har at benytte, og til *Klarheden*, hvormed den virker, saa i Kæmpe-Hjemmet kan Oplivnings og Oplysnings-Konsten i vore Dage umuelig behöve Andet end en naturlig *Synspunkt* og *Brændpunkt*, for at göre ligesaa helbredende og heldbringende, som forbausende Mirakler. Det kunde derfor være ligegyldigt, enten denne *Lys-Tanke* var oprundet i vor Hjerne, eller under vore Födder i *Chinas* Helvede, men skylder Man nu mig for, at jeg har selv gjort den, da er det vist nok alt for stor Beskedenhed af det Hjerte, jeg skabdes under, og de Bryster, jeg diede, og det *Norden*, der begejstrede mig; men det beviser dog netop, at Tanken har idetmindste ligesaa gammelt hiemme i *Norden* som jeg, hvis

Stamtræ, hvor lavt det end er, kan som *“Hiemfödning”* dristig maale sig med de Höieste i Nor **JA:55**den. Og skiöndt vi nu umuelig kan finde den *Lys-Tanke* klart udtrykt og udtalt i vor dunkle *Middel-Alder* eller graa *Oldtid*, saa kan jeg dog alt vise Glimt af den giennem Mythe-Slöret, og vise den *halv udviklet* af sit Svöb i en kæmpemæssig Kiends-Gierning.

Det sidste vil jeg giöre först, baade fordi det er nemmest og ligger nærmest og beviser sig selv, thi det giör *Middel-Alderens Nordiske Höiskole* paa *Island*, magelös i hele Verden, og saa höit besunget og saa godt beskrevet af sig selv, at der kan i Norden aldrig være eller blive mindste Tvivl om dens *Virkelighed* i sin Tid, og kæmpemæssige *Virksomhed* i det Mindste giennem to Aarhundreder. Denne *historisk-poetiske* Koloni fra de *tre* Nordiske Riger, i bestandig levende Vexel-Virkning med dem alle, deres borgerlige Selvstændighed uskadt, den beviser nemlig baade historisk Nordens aandelige Eenhed og Retningen af de höieste *Lys-Kræfter* til at fraskille sig i en lille *Fristat*, for der at udvikle sig efter Behag og derfra med samlet Styrke virke tilbage paa hele *Norden*, saa dette magelöse Vovestykke **JGskv:161**i Middelalderen kunde godt mislykkedes, uden at Grundtanken derfor var mindre beviislig Nordisk, eller mindre værd at udföre med klar Besindighed i Vidskabs-Tiden. Men nu lykkedes ovenikiöbet dette *Nordiske* Vovestykke langt over Forventning, saa *Island* blev virkelig i sin Tid et videnskabeligt Vidunder, og dets i Norden omreisende *Skjalde* og *Sagamænd* var fra Harald Blaatan til Valdemar Seiers, og fra Hakon Adelsteen til Hakon den Gamles Död, en Nödhjelp til den *Nordiske Aands* Vedligeholdelse, som, med alle sine Mangler og Lyder, maa findes uskateerlig. **JVU:382**Som en *videnskabelig Höiskole* for vor Tid var et *Island* **JA:56**vist nok ligesaa lidt at anbefale, som *Skjalde-Troppene* i de Nordiske Kongsgaarde var Mönstre paa en *folkelig Höiskole*, men den *Lys-Tanke*, at begge Dele er gode, hver for sig, den er jo dog ligefuldt i det Mindste saa *gammel nordisk* som *Island*.

Og nu siger jeg ikke blot: den maa nödvendig være meget ældre, da det hverken var en prophetisk Aand eller en videnskabelig Indsigt, men en dunkel, uvilkaarlig Fölelse, der drev hine stærke Lys-Naturer ud fra de tre Nordiske Riger og ledede deres Tilbagevirkning; saa, hvis vi har Nordboens prophetiske Morgen-Drömme eller *Nordens Myther*, da maa vi der kunne spore den store Lys-Tankes Oprindelse; men jeg paastaer tillige, den spores virkelig selv i hvad vi deraf har tilbage, skiöndt det aabenbar kun er Brudstykker, som Vrag, opdrevne og bevarede paa *Island*.

Vi finde nemlig i *Norden* saavelsom i *Grækenland*, to Kuld Guder, eller Guddomme af förste og anden Rang, ikke just saaledes, som Man sædvanlig parterer dem, men som det maatte være, naar et Folks Myther hverken er meer eller mindre end et *Billed-Sprog*, der udtrykker den *Tanke-Gang* om *“Aandens Verden,”*

som faldt dem naturlig; thi da havde de nødvendigviis baade *Morgen-* og *Aften-Guder*, saa de *Tidligfødte* udtrykte Folkets Hoved-Anskuelse og Grund-Tilböieligheder, eller deres *Natur-Forhold* til Aandens Verden, og *Sildefødningerne* de Indtryk, *Erfaringen* havde gjort paa dem, og deres deraf udspringende *historiske Anskuelse*.

[Gskv:162] Blandt disse *Sildefødninger* i *Asgaard* og *Vænhjem* er mig Ingen mærkeligere end det ny Par Folk: *Brage* med *Harpen* og *Idunne* med *Æblerne*; thi, [A:57] poetisk talt, er det aabenbar en musikalsk Søn med en yndig, munter Kone, som igien sætter *Liv* i det gamle *Digterhuus*, hvor *Odin* og *Frigge* er blevet graa og affældige; og denne *historisk-poetiske Oplivelse* af Guldalderen er det jo aabenbar, den *dramatiske Digtekonst* alle vegne spiller, og den *Folkelige Höiskole* for Alvor skal arbeide paa.

En anden *Nordisk Sildefødning*, Søn af “de Ni”, er mig imidlertid ligesaa mærkværdig, og varsler i mine Öine om en langt bedre *Videnskabelig Höiskole* end *Island* var, thi *Heimdal* ∴ Jorddeleeren, den store Landmaaler (Mathematiker og Geograph), opslog sin Bolig saa höit som mueligt paa Himmelbiereg, og var saa *langsynet* (poetisk), at han saae hundrede Mile for sig, og saa *lydhör* (historisk), at han kunde [VU:383] “höre Græsset groe,” og tillige saa *höiröset* giennem sit Gjallerhorn eller Tale-Rör (Catheder-Veltalenhed), at han hördes i hundrede Miles Afstand. Saasandt det nemlig er et velbekiendt Nordisk Udtryk om en Klogskab, Mange vel har drömt om, men endnu Ingen havt, at hvem der besidder den, kan “höre Græsset groe”, og saavist som *Heimdals Sværd* kaldes “Mande-Hoved,” saavist var denne Sildefødning ogsaa den ældgamle *Mimers* Aflöser, og forholder sig til ham, omtrent som hele *Menneske-Slægten* *Erfaring*, og den deraf udspringende *Historiske Vidskab*, forholder sig til *Enkeltmandens* og et enkelt Folks *Erfaring*, med den deraf udspringende Hverdags- og Stats-Klogskab. Medens derfor *Mimer* kun er en gammel Graaskiæg, som boer i en Hytte ved *Klögt-Brönden*, og sælger som en Gnier et Glas Vand deraf i dyre Domme til *Odin*, saa er derimod *Heimdal* en Kæmpe, nok maaskee graa af Moders-[A:58] Liv, siden han har “*Guldtænder*,” men dog en höibaaren, ædelmodig Hövding i en Brattingsborg paa Himmelbiereg, *Grændsevogter* for *Gudelandet*, (Aandens Verden), som med sit gode Sværd “Hoved” forsvarer det og *Gynges-Broen* (Billedsproget) [Gskv:163] mod *Rimthusserne* (Materialisterne) med deres Hunde-Forstand og Heste-Hukommelse, ja fælder endog, för han falder i den sidste Strid, Midgaards-Ormens Fader, Rænke-Smeden *Loke*.

See, det er *Heimdals-Mythen*, som den unægtelig findes i *Norden*, og som Man selv kan see, jeg ikke har gjort ¹, og nu maa Læseren gjerne lee baade ad den og mig og min Udtydning; thi jeg seer i det Hele meget heller, mine Læsere lee end græde, eller sove södt; men jeg paastaer ligefuldt, at her er Glimt og det ordenlige *Lyn-Glimt* af den store *Lys-Tanke*, som indtager mig, og

jeg lægger til, det er naturligt, at hvad der engang i Norden skulde udvikle sig til et videnskabeligt, altomfattende, universalhistorisk *Begreb*, maatte ei blot i *Middelalderen* virke som en tilsvarende *Kæmpefølelse*, og skabe en saadan *Lysplet*, som *Island* unægtelig er, men maatte alt i *Oldtiden* oprinde som en æventyrlig, begeistrende *Indbildning* om en guddommelig Sildefødning, i hvem *Vidskabs-Brønden* gestaltede sig til en Viisdoms-Helt for *Asgaard* med alle sine Guder og Gudinder, *Valhald* med alle de hensovne Kæmper.

Heimdals-Mythen maatte saaledes som en Anelse, den Nordiske Kæmpeand i sin fyrige Ungdom havde af sin besindige Alderdom, |VU:384| blive Lys-Nøglen til hele Nordens Billed-Sprog, i det den forklarede sig selv, |A:59| som vi jo nu klarlig kan indsee, at den Oplysning og Vidskab var grundfalsk, som *ikke forklarede*, men forkastede alt det *Guddommelige*, der i Tidens Løb henrykde og henrev de ædleste, kraftigste og virksomste Folkefærd, medens den ægte, menneskelige Oplysning og Vidskab nødvendig, som *Heimdals*, maa udmærke sig ved *Forstand* paa alt det *Höie* og *Dybe* i Menneske-Naturen, og ved heltelig Kamp for det, under alle de Skikkelser, det i *Indbildnings-Kraftens* og *Følelsens* Alder, i Slægtens Ungdom og Manddom, nødvendig, |Gskv:164| for at fremtræde og virke naturlig, maatte antage. Og var det nu saa, at *Nordens Folk* i det Hele havde tabt Lysten til en saadan guddommelig Vidskab, som fra Barnsbeen anede og vinkede dem, da var det visselig ei Skammen men kun Sorgen, jeg, enig med Fædrene, maatte finde tung at bære; men vil Man sige, at *Lysten* vel findes endnu, men at *Kræfterne* fattes, da siger jeg, det er ikke sandt; thi havde Lysten ingen Kræfter, da vilde Erfaring aldrig have lært, at *Lysten driver Værket*. Derfor, op! siger jeg, I Kæmpe-Sønner, og prøver Eders Kræfter! I sov længe nok, og "Soel er oppe," Hanen slaer med sine Vinger, som i Nordens gamle Bjarkemaal! Tiderne skiftede og saa maa Gestalten af Mænd og Bedrifter, men *Aanden*, udödelig, er altid *den Samme*.

N.F.S. Grundtvig.